

9/1/2024

כ"ח בטבת ה'תשפ"ד

ארגון "קו לעובד" מציג:

שנת 2023 בבטיחות בעבודה

עיקרי הדו"ח

- **בשנת 2023 נרשם גידול של 33% במספר ההרוגים בתאונות עבודה קטלניות בענף הבנייה, וגידול של 12% בתאונות עם נפגעים בינוני-קשה. המספרים הגבוהים ביותר ב-5 השנים האחרונות.**
- 83 עובדים איבדו את חייהם בתאונות עבודה בשנת 2023, 48 מתוכם בענף הבנייה (58% מכלל ההרוגים).
- בשנת 2023 שיעור של 14.74 תאונות ו-1.81 הרוגים ל-100,000 מועסקים בכלל הענפים לשנת 2023 – גידול בהשוואה לשנת 2022.
- שיעור התאונות בענף הבנייה ספציפית עמד על 105.18 תאונות ל-100,000 מועסקים בענף, ושיעור ההרוגים היה 15.35 הרוגים ל-100,000 מועסקים בענף, מספר שעומד על פי 2.5 בהשוואה לממוצע האיחוד האירופי שעמד על 6.3 הרוגים בלבד, וגידול משמעותי בהשוואה לשנת 2022.
- בכלל הענפים, נפילה מגובה הייתה הגורם מספר אחת לתאונות עבודה (50% מהתאונות בהן חומרת הפציעה היא בינוני ומעלה), ונפילת חפץ ב-15% מהתאונות שדווחו. בענף התעשייה העילה השנייה המרכזית היא נפילת חפץ כבד (22%), ובענף החקלאות הגורם השני המרכזי לתאונות ברמת פציעה בינונית ומעלה הוא פגיעה מרכב עבודה (25%).
- למרות זאת, מרבית צווי הבטיחות שניתנו השנה הם עדיין בגין הפרות חוק החשמל, הפעלת מעלית לא תקינה או אי עריכת תסקירים לדודים על ידי בודק מוסמך.
- למרות שעל פי דיווח המינהל, יש 80 מפקחים לכלל הענפים, בשנת 2023 המשיכה מגמת הירידה במספר צווי הבטיחות שמינהל הבטיחות מוציא, 2,576 צווי בטיחות לעומת 3,316 אשתקד (ירידה של 22.3%), שלא מיוחסת רק למלחמה.
- הקבלנים עם המספר הגבוה ביותר של צווי בטיחות הם דלוייה שגיא יזמות בע"מ אשר לאחרונה רישיונה הותלה בפועל לשנה, וחברת א.ח. חאלד לבנייה בע"מ, שלמרות שהיא נמצאת בהתלייה על תנאי, ממשיכה לקבל צווי בטיחות ורישיונה לא נשלל.
- גם השנה מרבית תאונות העבודה התרחשו בתל אביב ובירושלים, אך באשדוד מספר תאונות העבודה החמורות כמעט שולש בהשוואה לשנת 2022 אך מספר צווי הבטיחות ירד בשליש.
- דווקא בשעתנו הקשה ביותר, בטיחותם של עובדים בישראל מעולם לא הופקרה יותר – אנו קוראים למדינה לגבש תוכנית לאומית בהובלת משרד העבודה להפחתת תאונות העבודה בכלל, ובענף הבנייה בפרט, ולהורות לאלתר על הקמת רשות לאומית לבטיחות ובריאות תעסוקתית וקידום רפורמה אמיתית בבטיחות ובגיהות בעבודה.

הדו"ח הזה מוקדש לעובדים שאיבדו את חייהם בשנת 2023, לנפגעים שחייהם לעולם לא יחזרו להיות כשהיו, ולמשפחותיהם.

א. מבוא

לפי הנתונים שנאספו על ידי קו לעובד, **בשנת 2023 היחס בין מספר ההרוגים בענף הבנייה ל-100,000 מועסקים בישראל עמד על 15.35, מספר שעומד על פי 2.5 בהשוואה לממוצע האיחוד האירופי שעמד על 6.3 הרוגים בלבד**¹. מדובר בגידול משמעותי בהשוואה לשנת 2022 אז היחס של מספר ההרוגים בענף הבנייה עמד על 12.25 בלבד ל-100,000 מועסקים בענף².

מראיונות שקיימנו גם השנה עם עובדים בענף הבנייה, עולה שהעובדים מבינים בלית ברירה שהבטיחות בעבודה מוטלת בראש ובראשונה על כתפיהם, ושאיך אחד אחר לא דואג להם באתר הבנייה. בהיעדר הכשרות, בהיעדר ציוד מגן, בהיעדר גורמי פיקוח באתרי העבודה, אף גורם לא לוקח אחריות על חיי העובדים אשר עובדים בעבודות המסוכנות. מצב זה מוביל לכך שעובדים מדווחים שהם קונים את ציוד המיגון האישי בעצמם, או לומדים על הבטיחות דרך ה-YOUTUBE או מפה לאוזן, וכך לומדים על גורמי הסיכון בעבודה.

המציאות היא ש"אקלים הבטיחות" במדינת ישראל – וספציפית בענף הבנייה – נמצא בשפל חסר תקדים, וחייהם של עובדים נזנחו והם הופקרו לגורלם. כפי שהתרענו פעם אחר פעם, היעדר ההרתעה, מיעוט הסנקציות, ומדיניות מינהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית (להלן: "המינהל") הובילו לכך ש"אקלים הבטיחות" באתרי הבנייה לא קיים למעשה, וכל קבלן כטוב בעינינו עושה מבלי לחשוש מההשלכות של מעשיו. **המצב המחפיר, ואוזלת היד של רשויות אכיפת החוק הם תעודת עניות בראש ובראשונה למשרד העבודה אשר כשל בתפקידו לדאוג לחייהם של עובדים**.

על מנת להביא לצמצום במספר תאונות העבודה בישראל, קו לעובד חוזר שוב על עמדתו שעל מדינת ישראל לגבש תוכנית לאומית בהובלת משרד העבודה להפחתת תאונות העבודה בכלל, ובענף הבנייה בפרט, ולהורות לאלתר על הקמת רשות לאומית לבטיחות ובריאות תעסוקתית שתקדם רפורמה אמיתית בבטיחות ובגיהות באתרי העבודה השונים. המלצות ספציפיות מופיעות בפרק הסיכום בדו"ח, ועולות באופן ישיר מהנתונים אשר מופיעים בהמשך.

הנתונים שמתפרסמים בדו"ח זה נאספו על ידי צוות קו לעובד ומתנדבותיו, בהתבסס על פרסומי ארגוני הצלה (מד"א, איחוד הצלה, כב"א וכד'), וניתנים לצפייה באופן שוטף באתר שלנו. דו"ח זה מסכם את הנתונים שנאספו במהלך השנה, ומציג ניתוח סטטיסטי של תמונת המצב העגומה באתרי הבנייה, במשקים החקלאיים, במפעלים ובמקומות העבודה השונים במדינת ישראל. אימוץ ההמלצות המפורטות בדו"ח נדרש לאלתר לצורך צמצום הפגיעה בעובדים במדינת ישראל וצריך להיות בראש סדר העדיפויות של כלל מקבלי ההחלטות.

¹ ההשוואה בדו"ח ה-EU על פי נתוני 2021.
² דו"ח קו לעובד, סיכום בטיחות שנת 2022.

ב. נתונים על תאונות עבודה, פצועים והרוגים

בשנת 2023 פורסמו 686 תאונות עבודה לפי דיווחי ארגוני הצלה שונים³. מתוך התאונות שדווחו, היו 677 תאונות חמורות בהן תועדו 704 נפגעים ברמת חומרה בינונית או קשה (621 נפגעים) או הרוגים (83 מקרי מוות). מדובר בשיעור של 14.74 תאונות ו-1.81 הרוגים ל-100,000 מועסקים בכלל הענפים⁴ (גידול בהשוואה ל-14 תאונות, ו-1.66 יחס הרוגים למועסקים בשנת 2022)⁵.

בטבלה להלן הפירוט החודשי של תאונות העבודה שפורסמו:

חודש	מספר תאונות	מספר הרוגים	מספר פצועים (בינוני ומעלה)
ינואר	80	5	77
פברואר	57	9	53
מרץ	83	14	76
אפריל	35	1	34
מאי	73	5	69
יוני	62	8	51
יולי	61	3	59
אוגוסט	87	14	78
ספטמבר	60	9	50
אוקטובר	27	7	19
נובמבר	26	6	21
דצמבר	35	2	34
סה"כ	686	83	621

*הטבלה מתבססת על איסוף ותיעוד של יקו לעובד⁶ מהדיווחים של ארגוני ההצלה ומשרתת ישראל בישראל ובהתנחלויות, ומעודכנת ליום 31/12/2023.

ענף הבנייה – עדיין הענף המסוכן ביותר – כ-48% מתאונות העבודה הבינוניות והקשות בשנת 2023 התרחשו בענף הבנייה (329 מתוך 686), ו-58% מההרוגים היו בענף זה (48 מתוך 83). מדובר במספרים גבוהים, שהיו עלולים להיות אף יותר גבוהים אלמלא ענף הבנייה הושבת ברובו עקב המלחמה ברבעון האחרון לשנת 2023.

שיעור התאונות בענף הבנייה עומד בשנת 2023 על 105.18 תאונות ל-100,000 מועסקים בענף, ושיעור ההרוגים עומד על 15.35 הרוגים ל-100,000 מועסקים בענף⁶, גידול משמעותי ביחס לשנת 2022 (יחס של 12.25) והרבה מעל ממוצע ההרוגים במדינות האיחוד האירופאי שכאמור, עומד על 6.3 הרוגים בלבד ל-100,000.

גידול בתאונות למרות ירידה בחציון השני – בחציון השני תועדו 296 תאונות לעומת 390 תאונות עבודה בחציון הראשון. בעקבות המלחמה שפרצה לאחר ה-7 באוקטובר, העבודה במפעלי תעשייה ומשקים חקלאיים רבים נפגעה, וענף הבנייה הפסיק לעבוד ברובו. להערכתנו נתון זה היווה גורם מרכזי לירידה בדיווחים על תאונות עבודה בחציון השני בהשוואה לחציון הראשון. חרף זאת, עדיין מספר הנפגעים ברמת חומרה בינוני או קשה ומספר הרוגים בתאונות עבודה בשנת 2023 היה גבוה בשיעור של 12% בהשוואה לשנת 2022 (704 לעומת 627 אשתקד).

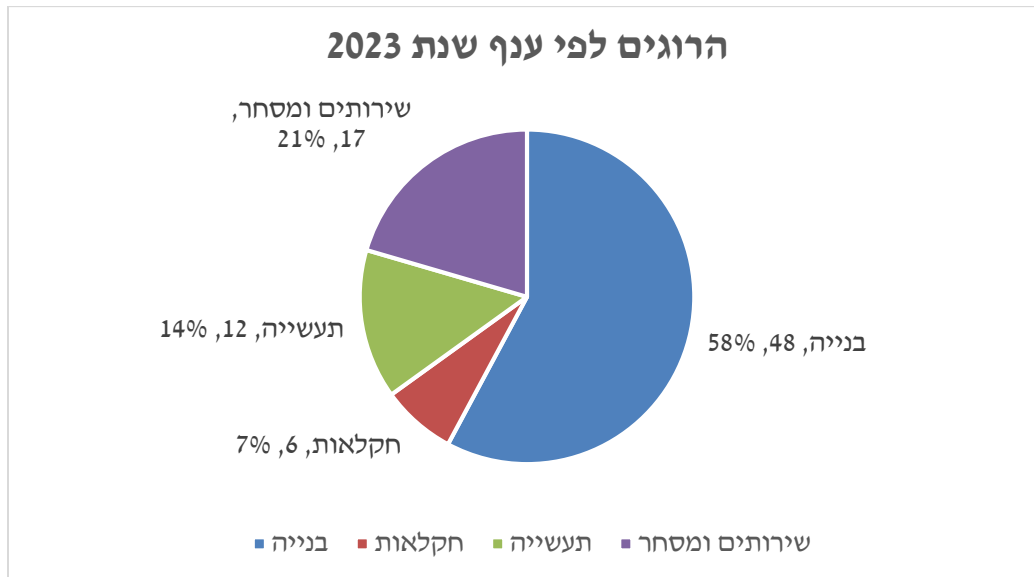
³ הנתונים בדו"ח זה מתייחסים לתאונות עבודה בלבד, ולא לעובדים שנהרגו בשל פעולות איבה או פגיעת טילים במהלך המלחמה.
⁴ לפי מספר מועסקים בכלל המשק בנתוני הלמ"ס נכון לחודש נובמבר 2023, דו"ח רשות האוכלוסין 'נתוני זרים בישראל' רבעון שני 2023, ועובדים פלסטיניים לפי הפרסומים על עובדים בהיתר, ראו: <https://www.ynet.co.il/news/article/hy11apa8fc>.

⁵ דו"ח קו לעובד, סיכום בטיחות שנת 2022.
⁶ על פי תחשיב קו לעובד שמשלב לוח 20.4 בשנתון הלמ"ס 74 לשנת 2023 לענף בינוי, דו"ח ונדל"ן למיפוי היקף המועסקים הישראליים, ושיעור "עובדים זרים" מחוץ לארץ בענף, ופרסום מינהל הבטיחות מיום 24/2/2022 על שיעור עובדים פלסטיניים בענף הבנייה.

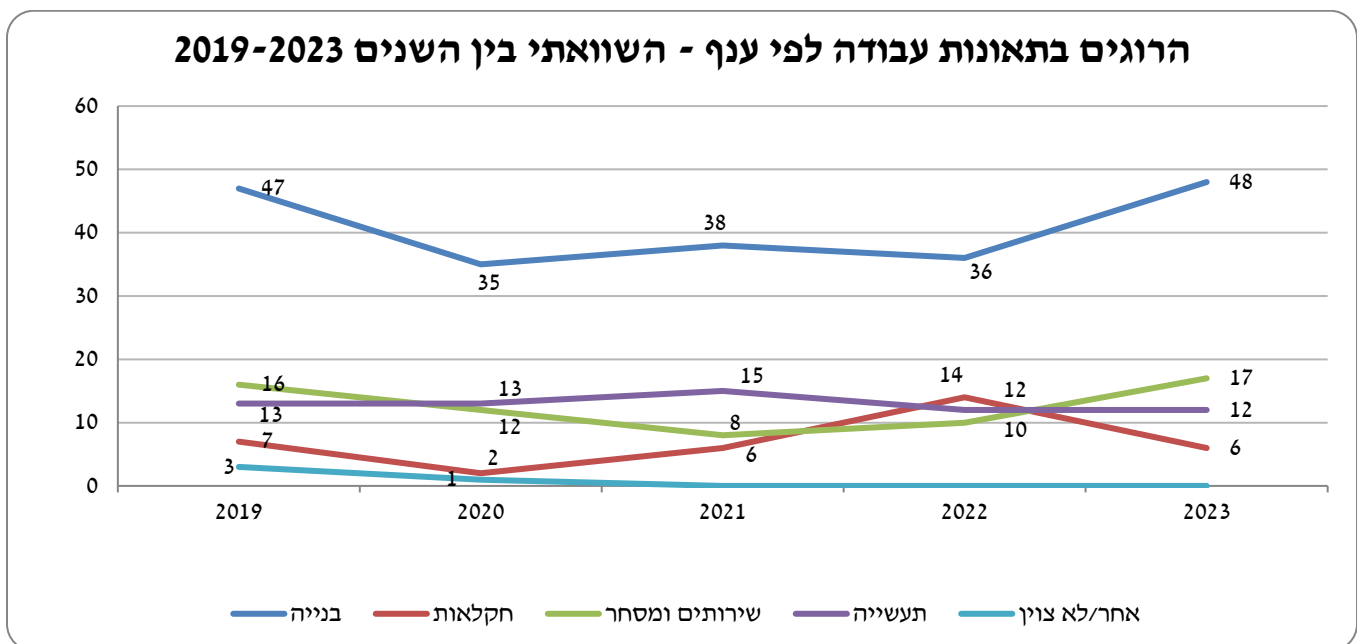
1.ב. הרוגים בתאונות עבודה

בשנת 2023 היו 83 הרוגים, מתוכם 48 בענף הבנייה (גידול משמעותי בהשוואה ל-36 בשנת 2022), שיעור של 58% מכלל ההרוגים בשאר הענפים.

בתרשים להלן חלוקת הרוגים בתאונות עבודה לפי ענף:



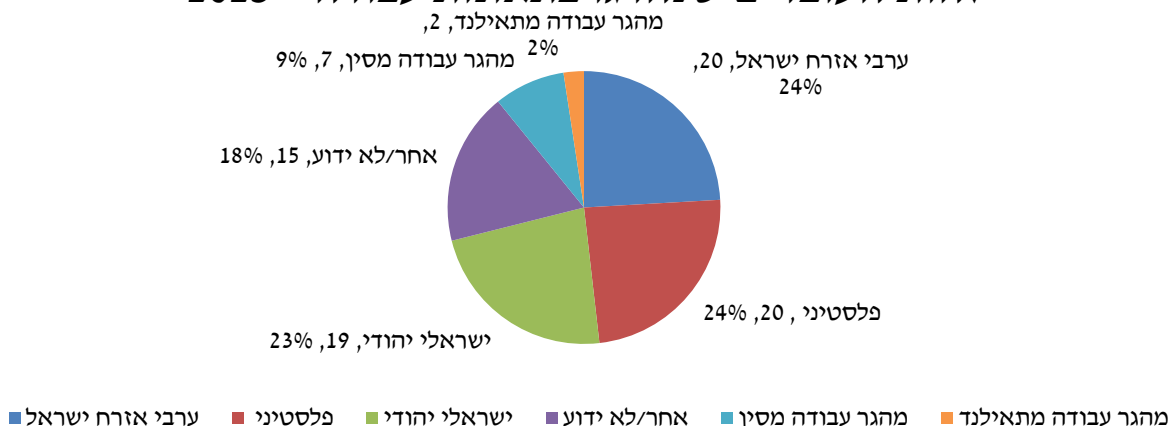
בתרשים בעמוד הבא, מספר ההרוגים בתאונות עבודה בכל הענפים, בשנים 2019-2023:



ענף הבניה - הענף המוביל במספר ההרוגים, כשמספר ההרוגים בענף הוא הגבוה ביותר בשנים האחרונות. בשנת 2023 היו 15.35 הרוגים ל-100,000 מועסקים בענף, בעוד שמספר ההרוגים ל-100,000 מועסקים בענף עמד בשנת 2022 על 12.25 הרוגים⁷, בשנת 2021 על 13.5 הרוגים⁸, ובשנת 2020 על 12.8 הרוגים⁹.

התרשים שלהלן מפרט את זהות קורבנות תאונות עבודה בשנת 2023:

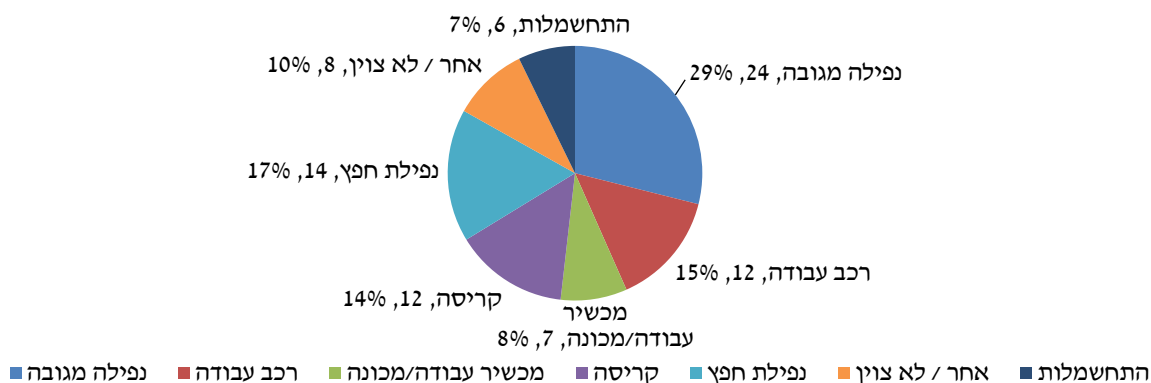
זהות העובדים שנהרגו בתאונות עבודה - 2023



לא תמיד זהות ההרוגים מתפרסמת, אך מתוך הפרטים שהתפרסמו עולה שרבע מההרוגים בתאונות עבודה בשנת 2023 היו ישראלים יהודים (19 הרוגים), רבע היו ערבים אזרחי ישראל (20 הרוגים), ורבע פלסטינים תושבי הגדה המערבית או עזה (20 הרוגים).

בתרשים הבא הסיבות המרכזיות לתאונות קטלניות בשנת 2023:

תאונות עבודה קטלניות לפי סיבות פציעה - 2023



⁷ דו"ח קו לעובד סיכום בטיחות לשנת 2022.

⁸ נתוני קו לעובד, ולוח 20.5 בשנתון הלמי"ס 73 לשנת 2021 לענף בינוי, דיור ונדל"ן למיפוי היקף המועסקים הישראליים, הפלסטינים וה"זרים".

⁹ נתוני קו לעובד, ולוח 20.5 בשנתון הלמי"ס 72 לשנת 2020 לענף בינוי, דיור ונדל"ן למיפוי היקף המועסקים הישראליים, הפלסטינים וה"זרים".

כמעט שליש מהתאונות הקטלניות ממשיכות להיגרם בשל נפילה מגובה, אם כי ישנה ירידה בהשוואה לשנת 2022 (29% לעומת 42% מההרוגים אשתקד). לעומת זאת, ישנו גידול של יותר מפי 3 בשיעור ההרוגים כתוצאה מנפילת חפץ כבד (17% מההרוגים השנה לעומת 5% אשתקד).

בטבלה להלן פירוט גורמים לתאונות קטלניות לפי ענף:

גורם לתאונה	ענף הבניה 46 תאונות / 48 הרוגים	ענף התעשייה 12 תאונות / הרוגים	ענפי מסחר ושירותים 16 תאונות / 17 הרוגים	חקלאות 6 תאונות / הרוגים	סה"כ 80 תאונות / 83 הרוגים
נפילה מגובה	19 תאונות / 19 הרוגים		5 תאונות / 5 הרוגים		24 תאונות / 24 הרוגים
נפילת חפץ	10 תאונות / 10 הרוגים	3 תאונות / 3 הרוגים	1 תאונות / 1 הרוגים		14 תאונות / 14 הרוגים
קריסה	7 תאונות / 9 הרוגים	2 תאונות / 2 הרוגים	1 תאונות / 1 הרוגים		10 תאונות / 12 הרוגים
רכב עבודה	5 תאונות / 5 הרוגים		2 תאונות / 2 הרוגים	5 תאונות / 5 הרוגים	12 תאונות / 12 הרוגים
מכשיר עבודה / לכידה במכונה	2 תאונות / 2 הרוגים	5 תאונות / 5 הרוגים			7 תאונות / 7 הרוגים
התחשמלות	3 תאונות / 3 הרוגים		3 תאונות / 3 הרוגים		6 תאונות / 6 הרוגים
אחר		2 תאונות / 2 הרוגים	4 תאונות / 5 הרוגים	1 תאונות / 1 הרוגים	7 תאונות / 8 הרוגים

* ב-3 מהתאונות היה יותר מהרוג אחד. הטבלה מציגה את הפילוח לפי מספר התאונות, ומתוכן את מספר ההרוגים בתאונות אלו.

ענף החקלאות - פגיעה מכלי רכב ממשיכה להיות הסיבה העיקרית לתאונות הקטלניות בענף (5 מתוך 6 הרוגים – 83%, בעוד שבשנת 2022 דווחו 8 מתוך 14 פגיעות קטלניות כתוצאה מפגיעה שקשורה בכלי רכב – 57%).

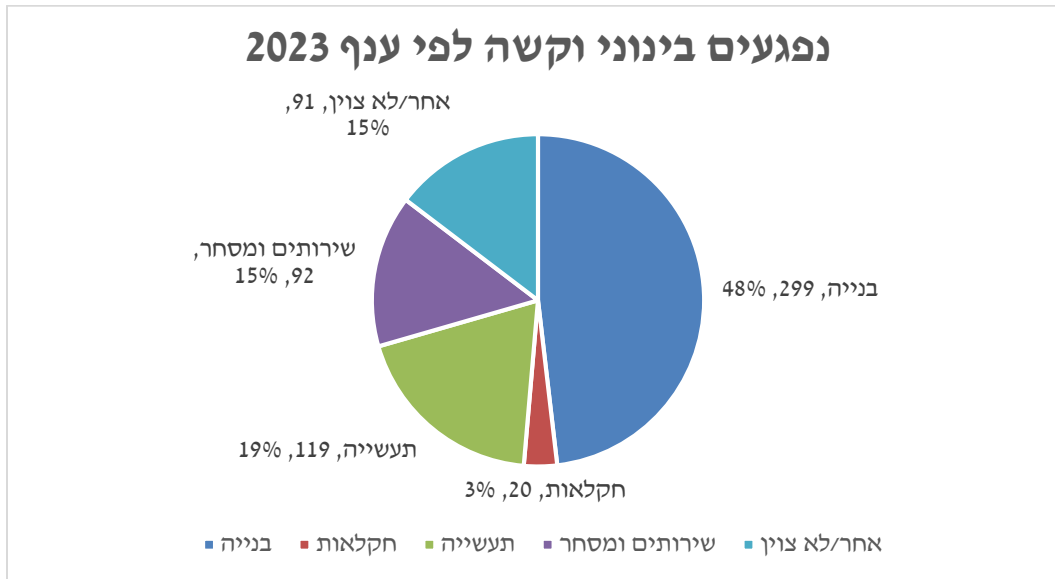
ענף הבנייה - נפילה מגובה (19 מתוך 48 – 40%), נפילת חפץ (10 מתוך 48 – 21%) וקריסת תשתיות או פיגומים (9 מתוך 48 הרוגים – 19%) הם הגורמים העיקריים להרוגים בעבודה בענף.

ענף התעשייה – בשנת 2023 לכידה במכונות או פגיעה קטלנית ממכשירי עבודה היא הגורם המרכזי למוות בתאונות עבודה (5 מתוך 12 – 42%).

ב.2 פצועים בינוני ומעלה בתאונות עבודה

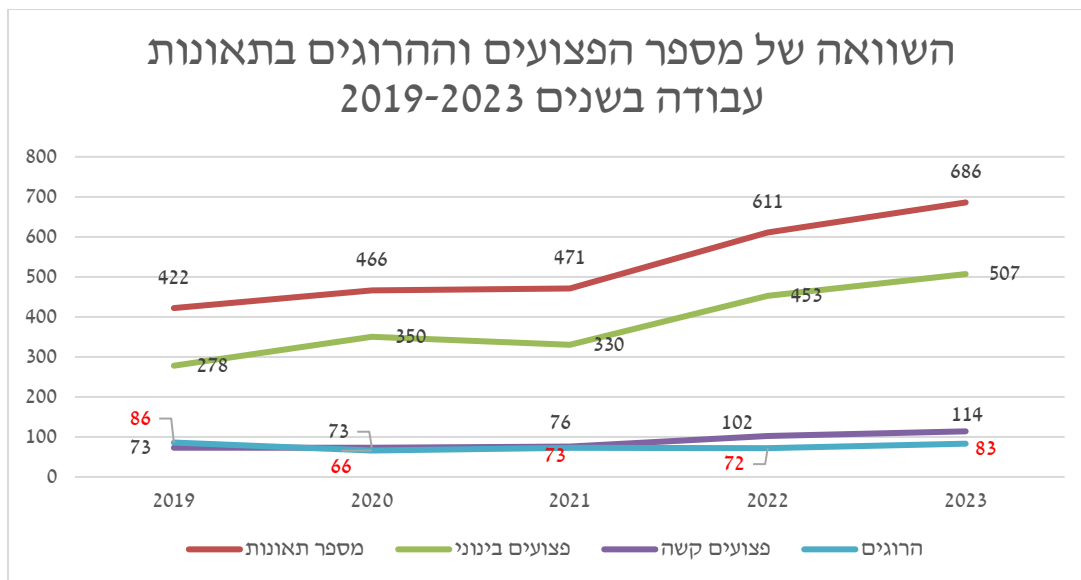
בשנת 2023 מתוך 704 תאונות עם פציעה ברמת חומרה בינוני ומעלה, היו 507 פצועים בינוני, 114 פצועים קשה ו-83 הרוגים. מספר הפצועים בחציון השני היה נמוך משמעותית מהחציון הראשון (261 לעומת 360), ככל הנראה בעקבות המלחמה והשבתת ענף הבנייה וחלק ממפעלי התעשייה ועבודת המשקים החקלאיים, בעוד שמספר ההרוגים היה דומה (42 בחציון הראשון ו-41 בחציון השני). כאמור, מדובר בשיעור של 14.74 תאונות ו-1.81 הרוגים ל-100,000 מועסקים בכלל הענפים לשנת 2023 – גידול בהשוואה לשנת 2022 אז נרשם שיעור של 14 תאונות ו-1.66 הרוגים ל-100,000 מועסקים בכלל הענפים.

בתרשים בעמוד הבא פילוח נפגעים בתאונות בשנת 2023 לפי ענף:



בשנת 2023 מספר הנפגעים באורח בינוני הוא הגבוה בחמש השנים האחרונות מאז החל קו לעובד לתעד את תאונות העבודה בכלל הענפים. ענף הבנייה היה קטלני במיוחד (48%). בענף התעשייה נרשם גידול במספר הנפגעים ברמת חומרה בינונית וקשה (19% לעומת 15% מכלל התאונות בהן עובד נפצע ברמת חומרה בינונית או קשה אשתקד).

בתרשים בעמוד הבא, השוואת תאונות עבודה בכל הענפים לפי חומרת פציעה, בשנים 2019-2023:



בטבלה הבאה הסיבות המרכזיות לכלל התאונות עם פצוע אחד לפחות באופן בינוני או קשה לפי ענף בשנת 2023:

גורם לפגיעה	בנייה 299 תאונות	תעשייה 119 תאונות	מסחר ושירותים 92 תאונות	חקלאות 20 תאונות	אחר / לא צוין 91 תאונות	סה"כ 621 תאונות
נפילה מגובה	174 תאונות	33 תאונות	53 תאונות	6 תאונות	43 תאונות	309 תאונות
נפילת חפץ	55 תאונות	26 תאונות	2 תאונות	2 תאונות	7 תאונות	92 תאונות
קריסה	12 תאונות	2 תאונות	1 תאונות			15 תאונות
רכב עבודה	11 תאונות	18 תאונות	4 תאונות	5 תאונות	9 תאונות	47 תאונות
מכשיר עבודה / לכידה במכונה	16 תאונות	16 תאונות	15 תאונות	1 תאונות	9 תאונות	57 תאונות
התחשמלות	8 תאונות	2 תאונות			10 תאונות	20 תאונות
עומס חום	4 תאונות ¹⁰	1 תאונות		2 תאונות		7 תאונות
אחר / לא צוין	19 תאונות	21 תאונות	17 תאונות	4 תאונות	13 תאונות	74 תאונות

הסיבות המרכזיות לתאונות העבודה בישראל ובהתנחלויות, הגורמות לפגיעה בינונית או קשה – נפילה מגובה הייתה הגורם מספר אחת לתאונות עבודה בהן חומרת הפגיעה היא בינונית או קשה בכל הענפים בשנת 2023, והיא מהווה כ- 50% מעילות התאונות בכלל הענפים (309 מתוך 621). נפילת חפץ היא גם גורם משמעותי, וגרמה בשנה האחרונה לפגיעה בינונית או חמור מכך ב-15% מהתאונות (92 מתוך 621). בענף התעשייה העילה השנייה המרכזית היא נפילת חפץ כבד (22% - 26 מתוך 119 תאונות), ובענף החקלאות הגורם השני המרכזי לתאונות ברמת פגיעה בינונית ומעלה הוא פגיעה מרכב עבודה (25% - 5 מתוך 20 תאונות).

ג. נתונים על סנקציות שהטיל מינהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית

מפקח עבודה ראשי במינהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית במשרד העבודה הוא הגוף המוסמך להטיל סנקציות על מעסיקים שמפרים את הוראות הבטיחות והגיהות בהתאם לדין. מפקחי המינהל נמצאים בשטח ואמונים על הטלת עיצומים כספיים על מבצעי עבודה שאינם עומדים בהוראות הבטיחות, והוצאת צווי בטיחות בגין ליקויים שמהווים סכנה לשלומם או בריאותם של אדם. בצו הבטיחות מפורט האם יש לעצור את העבודה באזור ספציפי, במתקן, במכונה, במקום העבודה או אתר הבנייה בכללותו, עד לתיקון הליקוי הבטיחותי, הרחקת הגורם המסכן, או קבלת אישור על ביצוע הנחיות הצו מהמינהל.

בשנת 2023 ניתנו רק 2,576 צווי בטיחות צווי בטיחות על ידי מפקחי המינהל – ירידה של 22.3% בהשוואה ל-3,316 צווי שניתנו אשתקד. על פי דיווח המינהל לועדת העבודה והרווחה בכנסת, בשנת 2023 היו 80 מפקחים לכלל הענפים עליהם חלה פקודת הבטיחות.

בטבלה להלן הפירוט המלא של צווי בטיחות לפי ענף ולפי חודש:

ענף	בנייה	חקלאות	תעשייה	סה"כ
ינואר	183	1	89	273
פברואר	194	1	63	258
מרץ	186	7	35	228
אפריל	113	2	27	142

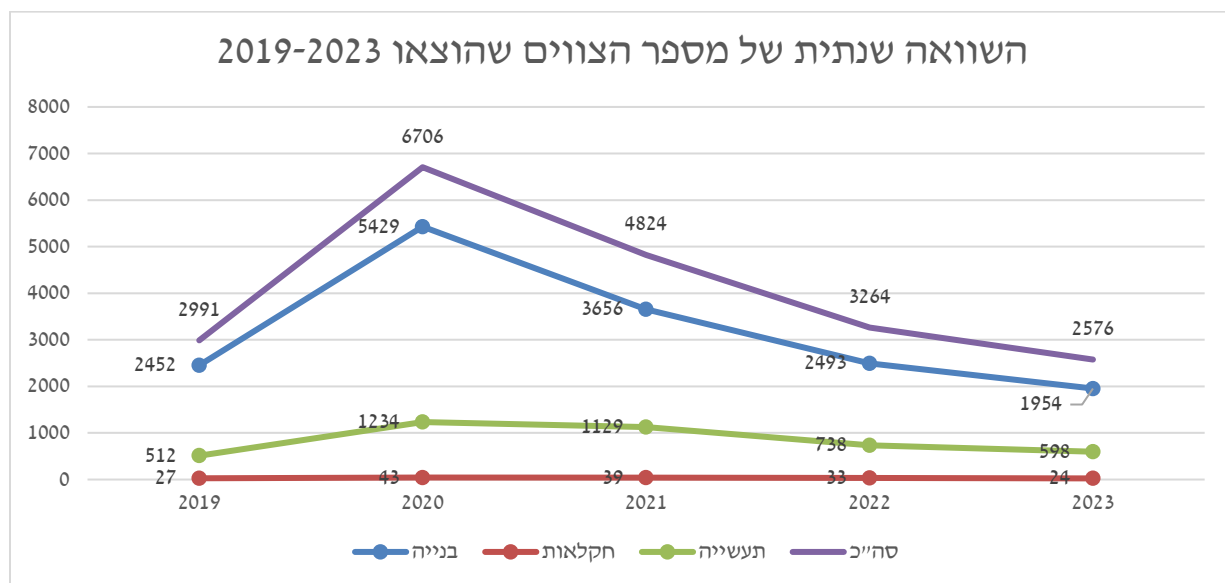
¹⁰ על פי דיווח איחוד הצלה מיום 25/7/2023 עובד באתר בנייה ברחוב תוצרת הארץ בתל אביב פונה לבי"ח איכילוב כשהוא סובל מתסמיני חום, ומאוחר יותר נפטר בבית החולים. בשל אי פרסום דו"ח החקירה של האירוע, לא ניתן לדעת בוודאות האם המוות נגרם כתוצאה ממכת חום העבודה.

270	65	5	200	מאי
324	66	4	254	יוני
312	76	2	234	יולי
270	61	1	208	אוגוסט
183	29	0	154	ספטמבר
45	12	0	33	אוקטובר
120	33	0	87	נובמבר
151	42	1	108	דצמבר
2576	598	24	1954	סה"כ

*הטבלה מתבססת על נתוני מינהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית ומעודכנת ליום 31/12/2023.

כפי שניתן לראות, מרבית הצווים ניתנו בענף הבנייה (1,954 מתוך 2,576, שמהווים 75.9% מהצווים). החודשים עם הכי הרבה סנקציות היו יוני (324) ויולי (312). עם זאת, גם בשנת 2023 מרבית התאונות התרחשו דווקא בחודשים אחרים – ינואר, מרץ ואוגוסט, מה שמעיד שאין מתאם לכאורה בין הצווים שניתנים ובין מספר התאונות.

ניתוח השוואתי של פילוח הצווים לפי ענף בשנים 2019-2023:



ההשוואה השנתית מלמדת על המשך ירידה משמעותית במספר צווי הבטיחות שניתנים למעסיקים. שיעור הצווים שניתנו בשנת 2023 עומד על 78.9% בלבד מהצווים שניתנו בשנה הקודמת (2,576 לעומת 3,264 בשנת 2022), וזאת למרות הגידול המשמעותי במספר תאונות העבודה בחומרת פגיעה בינונית ומעלה, והגידול החד במספר ההרוגים בכלל הענפים בשנת 2023 ובמיוחד בענף הבנייה.

אפילו אם הירידה בהיקף הצווים החל מחודש אוקטובר מיוחסת למלחמה ולירידה בהיקף פעילות המינהל בשל גיוס לשירות מילואים, או ירידה בהיקף הפרות הבטיחות לכאורה בשל סגירת מפעלים, משקים חקלאיים ואתרי בנייה, עדיין מדובר בהמשך מגמת הירידה בהיקף הטלת הסנקציות בהשוואה לשנת 2022. לשם השוואה רק בחודשים ינואר (338), מרץ (349) ואוגוסט (356) אשתקד הוטלו הרבה יותר צווי בטיחות בהשוואה לחודשים הגבוהים ביותר של שנת 2023 – יוני (324) ויולי (312).

ניתן בבירור לראות שישנם ענפים בהם כמעט ולא מוטלים צווי בטיחות, על אף התרעות חוזרות ונשנות של ארגוני חברה אזרחית על בעיות מערכתיות והפרות שיטתיות של כללי הבטיחות בענפים שונים, כמו ענף החקלאות¹¹. גם בשנת 2023, לא ננקטו כמעט צעדי הרתעה ומניעה, והוצאו רק 24 צווי בטיחות למעסיקים בענף זה.

ג.1 נתונים על חברות בנייה וצווי בטיחות

שיאניות צווי הבטיחות בשנת 2023 הן דלויה שגיא יזמות בע"מ (13 צווי בטיחות) וא.ח. האלד לבנייה בע"מ (12 צווי בטיחות), שעדיין מוכרות לעבודות בנייה בפרויקטים ממשלתיים, למרות ריבוי הסנקציות עליהן, נכון למועד פרסום זה. הטבלה להלן מציגה את הקבלנים שקיבלו מעל 7 צווי בטיחות, והסנקציות שהוטלו בשנת 2023:

שם החברה	מספר הצווים	קבלן מוכר	סנקציה שהוטלה
דלויה שגיא יזמות בע"מ	13	כן	ביום 20/12/2023 רשם הקבלנים עשה שימוש בסמכותו והורה על התליית רישיון בפועל לשנה. ההתליה לא מופיעה באתר החשכ"ל וברשימת הקבלנים המוכרים.
א.ח. האלד לבנייה בע"מ	12	כן	ביום 4/1/2022 רשם הקבלנים הורה על התליית רישיון על תנאי לשנה למשך שלוש שנים. בשנת 2022 הוצאו לחברה 10 צווי נוספים, וביום 25/7/2023 רשם הקבלנים הורה על הארכת ההתליה על תנאי לשנתיים נוספות וקנס. עם זאת, גם לאחר הארכת ההתליה ניתנו לחברה 4 צווי בטיחות נוספים. ההתליה לא מופיעה באתר החשכ"ל וברשימת הקבלנים המוכרים.
איחוד יסודות בניה בע"מ	9	לא	ביום 19/9/2023 רשם הקבלנים עשה שימוש בסמכותו והורה על התליית רישיון בפועל לשנה.
יהודה זקס יזמות ובניה בע"מ	8	לא	אין מידע בפרסום אצל רשם הקבלנים, ולכן לא ברור האם בוצע (או נשקל) שימוע.
מוחמד מוראד חברה לבניין בע"מ	7	לא	ביום 27/12/2023 רשם הקבלנים עשה שימוש בסמכותו והורה על ביטול רישיון.
מנדי ייזום ובנייה בע"מ	7	לא	אין מידע בפרסום אצל רשם הקבלנים, ולכן לא ברור האם בוצע (או נשקל) שימוע.
שנדונג היי-ספיד גרופ קו. לימיטד Shandong Hi-Speed	7	לא	חברת ביצוע סינית זרה אשר פועלת בישראל על פי מכרז של משרד הבינוי והשיכון. אין מידע בפרסום אצל רשם הקבלנים, ולכן לא ברור האם בוצע (או נשקל) שימוע.
א.מ תבור לבנייה ופיתוח בע"מ	7	לא	אין מידע בפרסום אצל רשם הקבלנים, ולכן לא ברור האם בוצע (או נשקל) שימוע.

¹¹ דו"ח קו לעובד: סיכום חצי שנתי 2022, עמ' 8.

בשנת 2022 הייתה אחת השיאניות עם 8 צווי בטיחות. עם זאת, גם בשנת 2023 אין מידע בפרסום אצל רשם הקבלנים, ולכן לא ברור האם בוצע (או נשקל) שימוע גם בשנה הנוכחית ¹² .	לא	6	אפטרון יזמות בע"מ
--	----	---	-------------------

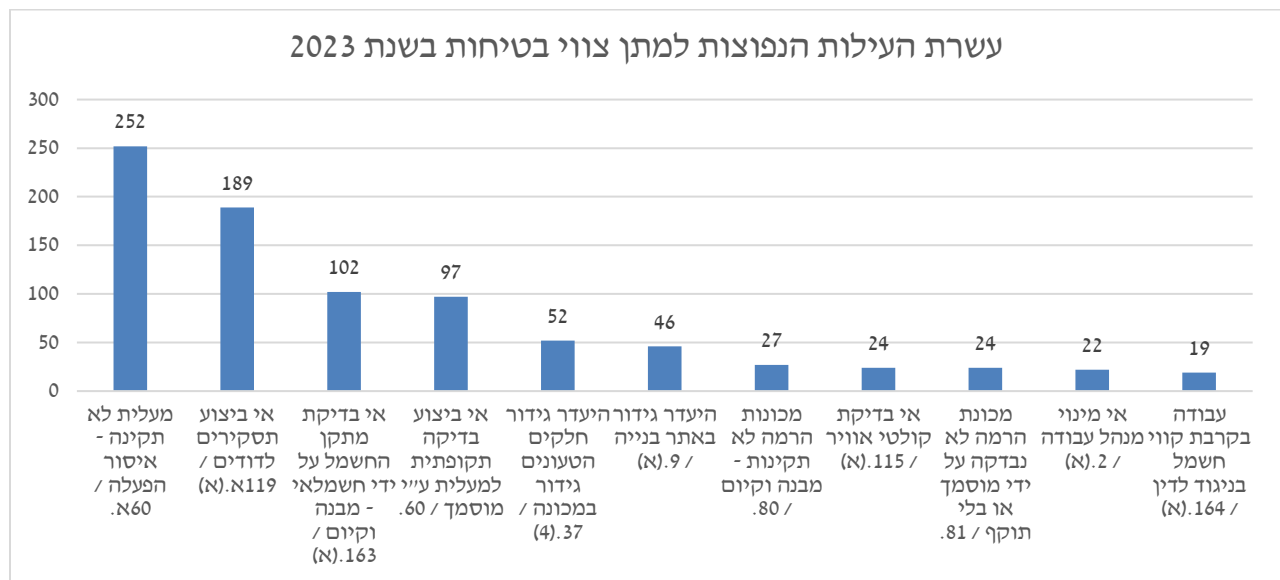
נציין לחיוב ששיאנית שנת 2022 חברת דוד כהן משבט בע"מ – רישיונה בוטל על ידי רשם הקבלנים ביום 30/4/2023. עם זאת, חברת א.ח. האלד לבנייה בע"מ אשר הייתה משיאניות הצווים בשנת 2022 עם 10 צווי בטיחות, היא משיאניות הצווים גם בשנת 2023.

נציין גם שב-684 צווי בטיחות מפקחי המינהל לא ציינו את שם מבצע העבודה (הגורם שעליו הוטל צו הבטיחות), מתוכם 62 צווי בטיחות בענף הבנייה. אי ציון מבצע העבודה, או הגורם שעליו הוצא צו הבטיחות, פוגע בשקיפות המינהלית, חובת המינהל התקין, ובאפשרות להביע ביקורת הציבורית על המעסיקים אשר פגעו בבטיחות עובדיהם.

ג. נתונים על עילות צווי הבטיחות

ההוראות הנפוצות ביותר להוצאת צו בטיחות הן פגם במעלית לפי פקודת הבטיחות בעבודה (252 צוים), אי מסירת תסקיר על ידי בודק מוסמך או בודק דוודים מוסמך על פי פקודת הבטיחות בעבודה [נוסח חדש], התש"ל – 1970 (189 צוים), ואי עמידה בדרישות חוק החשמל, תשי"ד-1954 והתקנות שהותקנו מכוחו (102 צוים). אלו אותן עילות שהיו נפוצות בכל השנים האחרונות.

התרשים הבא מפרט את עשרת העילות הנפוצות ביותר למתן צווי בטיחות בשנת 2023:



בגין הוראות דין אלו הוצאו 854 צווי בטיחות בשנת 2023. 475 צווי בטיחות הוצאו על הוראות דין אחרות, ובגין 1,247 צווי בטיחות, המינהל לא ציין בפרסום שלו בגין איזו הוראת דין ניתן צו הבטיחות לקבלן. ב-973 צווי בטיחות נרשם בגין "ליקויי בטיחות" או "ליקויי בטיחות רבים" ופעמים רבות בלי פירוט נוסף).

ג. נתונים על רשויות מקומיות שיאניות תאונות העבודה וצווי הבטיחות שניתנו בהן

¹² אמנם בשנת 2023 החברה קיבלה 6 צוים, אך ראינו לנכון לציין גם אותה מכיוון שבהשוואה לחברות אחרות שממן הוזכר כשיאניות בשנת 2022 ובשנת 2023 ניתנו להן משמעותיות פחות צווי בטיחות, באתרי הבנייה של חברת אפטרון נמצאו לכאורה הפרות בטיחות רבות גם בשנת 2023.

בעמוד הבא, פירוט הרשויות המקומיות עם למעלה מעשר תאונות עבודה בשנת 2023, ולשם השוואה, מספר צווי הבטיחות שניתנו בהן לאותה תקופה:

רשות מקומית	מספר תאונות בשנת 2023	מספר צווי בטיחות שניתנו
תל אביב	38	186
ירושלים	37	230
אשדוד	32	84
אשקלון	23	23
ראשון לציון	20	179
בני ברק	19	100
חיפה	18	67
נתניה	17	52
באר שבע	16	57
רמת גן	13	34
קרית גת	13	24

גם בשנת 2023 תל אביב הייתה שיאנית תאונות העבודה (38 לעומת 36 אשתקד), וירושלים במקום השני (37 לעומת 35 אשתקד). עם זאת, גם בשנת 2023 על אף שבתל אביב נרשם מספר תאונות העבודה הרבות ביותר ברמת פציעה בינונית ומעלה בשנת 2023, מידת הפיקוח והאכיפה בה נמוך בהשוואה לירושלים שנמצאת במקום השני כאמור. כך, לשם השוואה, בשנת 2022 ניתנו בתל אביב 186 צוים לעומת 230 צווי בטיחות בירושלים.

באשדוד מספר תאונות העבודה החמורות כמעט שולש בהשוואה לשנת 2022 (32 לעומת 12 תאונות אשתקד) אך מספר צווי הבטיחות ירד (84 לעומת 129 צווי בטיחות אשתקד). אכיפה נמוכה יחסית נרשמה גם באשקלון, חיפה, נתניה, באר שבע, רמת גן וקרית גת למרות ריבוי התאונות החמורות שדווחו בערים אלו בשנת 2023.

ד. סיכום

הנתונים המתוארים בדו"ח זה מהווים המשך ישיר לתמונת המצב שעלתה מדו"חות קודמים של קו לעובד, ולמעשה מעידים על החמרה בכלל המישורים. המציאות בשטח מלמדת שגם היום עובדים רבים עדיין מופקרים לגורלם, אין הרתעה אמיתית וצווי הבטיחות שמוטלים על מפרי בטיחות לא משיגים את מטרתם, והרגולציה אשר נועדה להגן על העובדים ולצמצם את חשיפתם לתאונות או מחלות תעסוקתיות, מתעכבת במשרדי הממשלה השונים מזה שנים.

כפי שצינו בעבר, הקשר בין תנאי העבודה לבטיחותם ובריאותם של העובדים הוא ברור, ולא בכדי עיקר תאונות העבודה הן בענפים הרוויים בהגירת עבודה ועבודת כפיים. עובדים מדווחים שאכיפה מרתיעה את הקבלנים, שמקפידים יותר על הבטיחות בנוכחות מפקחים. עם זאת, נראה שמערך התמריצים בענף הבנייה במיוחד גורם לכך שמעסיקים רבים מעדיפים להתעלם מהוראות הבטיחות והגיהות במקומות העבודה כדי לחסוך זמן ומשאבים (כוח אדם, כסף).

אנו חוזרים על כמה מהצעדים המידיים, שנדרשים למען צמצום מספר תאונות העבודה בישראל:

א. שינויי חקיקה

יישום ביטוח דיפרנציאלי. החלטת ממשלה 3382 מיום 11/1/2018 הציעה מנגנון לביטוח דיפרנציאלי, שיעודד מעסיקים להשקיע בבטיחות תמורת פרמיה דיפרנציאלית שלוקחת בחשבון את מידת הסיכון במקום העבודה. בעקבות זאת נחקק סעיף 149א לחוק הביטוח הלאומי, התשנ"ה-1995, שקבע את מנגנון הביטוח, אך היה מותנה בהתקנת תקנות שלא נקבעו. בחוק ההסדרים לשנת 2023 הוחלט על ביטול המנגנון ותחת זאת הקמת צוות עבודה בהובלת המוסד לביטוח לאומי לקידום ההמלצה. יש לקבוע מנגנון חלופי לשינוי התמריצים הקיימים למעסיקים, בדגש על ענף הבנייה, כדי לתת דגש על בטיחות, ולא רק על מהירות.

חובת התקנת רשתות מגן. בשנת 2018 החליטו משרדי הממשלה להקים צוות מקצועי בהובלת המינהל ובהשתתפות משרד הבינוי והשיכון וההסתדרות, שיגיש לשר העבודה המלצות תוך שלושה חודשים להטמעת החובה להתקין רשתות מגן מתאימות באתרי הבניה. עם זאת, עד היום טרם פורסמו המלצות ועדת ההיגוי שהוקמה בהתאם להסכמות, לכאורה בטענה שהן תתפרסמנה לאחר כניסתה של רפורמת הפיגומים לתוקף – אשר נכנסה לתוקף החל מינואר 2022. לאור זאת, ולאור העובדה שנפילה מגובה מהווה גם בשנת 2023 גורם משמעותי לתאונות עבודה חמורות (50% מתאונות העבודה עם נפגעים בינוני-קשה בכלל הענפים), ובענף הבנייה בפרט, יש לקדם זאת בעדיפות עליונה.

התקנת נהלים על ידי רשם הקבלנים לשלילת רישיונות + הגברת השקיפות. אי פרסום המלצות הבטיחות להטלת סנקציות על פי מתכונת העבודה של מינהל הבטיחות ממרץ 2021, ואי פרסום החלטות רשם הקבלנים בשימועים כמו גם השיקולים מאחוריהן, פוגעים בשקיפות המינהלית וביכולת הציבור לפקח ולבקר את עבודת גופי הממשל. כמו כן, מכיוון שרשימת הקבלנים שהמינהל מעביר לרשם הקבלנים אינה מפורסמת, לא ידוע האם נשקל כיום מתן סנקציות כנגד הקבלנים ברשימה לעיל.

בעתירת קו לעובד לבית המשפט העליון בספטמבר 2022, המינהל ורשם הקבלנים התחייבו להתקין נהלים שיגדירו לוח זמנים לעריכת שימוע לקבלנים, לרבות המסמכים שנדרשים לצורך עריכת שימוע; ולוח זמנים לטיפול בפנייה חוזרת בקבלן שרישיונו כבר הותלה על תנאי. יש להתקין בהקדם את הנהלים עליהם התחייבו המינהל ורשם הקבלנים בפני בית המשפט העליון, ולפרסם את המלצות המינהל והחלטות רשם הקבלנים כמו גם הנימוקים להם.

התקנת תקנות מדרג אחריות פלילית לקידום הרתעה. בשנת 2018 הובטח להסתדרות כי שר העבודה יקדם תיקון חקיקה שירחיב את מעגל האחריות לתחום הבטיחות ויכלול את מזמין עבודת הבנייה ולא רק את מנהל העבודה. תקנות הבטיחות בעבודה (עבודות בניה)(בעלי תפקידים באתר בניה), התפרסמה בחודש יולי 2020 להערות ציבור. תקנות הבנייה החדשות אשר משלבות הוראות לגבי מדרג האחריות הפלילית, הוגשו לוועדת העבודה והרווחה בחודש יוני 2023, לאחר שלא התפרסמו להערות הציבור טרם הדיון, וממתינות לדיון בועדה.

קביעת תנאי בטיחות בהיתרי הבנייה שניתנים על ידי רשויות מקומיות. בהתאם לסעיף 236 (א) שבפקודת העיריות [נוסח חדש], מוטלת על העירייה אחריות ומחויבות לדאוג לנושאי בטיחות ביחס לפעולות בניה המתבצעות בשטחה. למרות זאת, כפי שהמינהל התריע בעבר במכתב מיום 28/3/2017, הרשויות המקומיות אינן קובעות תנאי בטיחות בהיתרי הבנייה, ואינן מפקחות על עמידה בהם. על המרכז לשלטון מקומי להנחות רשויות מקומיות לדרוש במסגרת היתרי בניה תנאי בטיחות בסיסיים כמו הצבת שלט עם פרטי הקבל המבצע ומנהל העבודה, ולהודיע למפקח עבודה אזורי על התחלת בניה.

ב. הגברת ההרתעה (חקירות, סנקציות ומשאבים)

שימוש בסנקציות קיימות כמו תקנות הפיגומים, תקנות ציוד מגן, תקנות גיהות וביצוע בדיקות תקופתיות. על פי דיווחי העובדים, הקבלנים אינם פועלים בהתאם לחקיקת הבטיחות הקיימת היום, ולמרות קיומן של סנקציות הקבועות בדין, הן לא נאכפות. כך למשל, תקנות הבטיחות בעבודה (ציוד מגן אישי), התשנ"ז-1997 ותקנות הבטיחות בעבודה (עבודה בגובה), התשס"ז-2007 מטילות חובות על אספקה ושימוש בציוד מגן, אך כפי שמעידים עובדים, מעסיקים רבים רואים בהן גדר המלצה בלבד, כשהמצב אצל קבלנים קטנים הרבה יותר חמור. למרות זאת, מרבית העילות לצווי הבטיחות ממשיכות להיות בנושאים אחרים שלא נוגעים לגורם התאונות המרכזי בכלל הענפים – נפילה מגובה. **על עילות צווי הבטיחות להיות בהלימה עם הגורם המרכזי לפגיעה בעובדים (גידור, פיגומים, קסדה עם רתמה, רתמה וכו').**

פרסום נתוני תאונות על ידי מינהל הבטיחות והבריאות התעסוקתית. אמנם המינהל מפרסם את צווי הבטיחות הניתנים על ידי המפקחים במאגר שמתעדכן באופן שוטף, אך הוא אינו מפרסם נתונים הידועים לו בדבר מספר תאונות העבודה במדינה – למרות שאלו מדווחות למינהל מכוח פקודת תאונות ומחלות משלח-יד (הודעה), 1945. אי-פרסום הדיווחים על התאונות בזמן אמת, כמו גם שמות המעסיקים, גורם לכך שמצבים מסכני חיים הידועים למינהל נשמרים הרחק מעיני העובדים – אותם קורבנות בפוטנציה העלולים לשלם על כך בחייהם או בשלמות גופם. אי-פרסום התאונות בזמן אמת מסכן גם תושבים ועוברי אורח, במיוחד כשעסקין בתאונות באתרי בניה הממוקמים בלב מתחם עירוני או בבניינים בהם מתגוררים דיירים – כמו בפרוייקטים של תמ"א 38.

שיפור תנאי מפקחים ותגבור יחידת החקירות. למרות הבטחות חוזרות ונשנות להגדיל את תקן המפקחים במינהל, בשנת 2023 עדיין יש רק 80 מפקחים לכלל הענפים, המינהל עדיין מתקשה לגייס את התקנים החסרים, ולשמר מפקחים איכותיים. כמו כן, למרות הקמת יחידת החקירות במינהל מחדש בשנת 2022, עדיין אין בה כמעט חוקרים ויש מיעוט חקירות. על כן, יש לקיים את התחייבויות משרד העבודה לשיפור תנאי העסקה, ולהקצאת רכב צמוד לצורך קיום חקירות על מנת לקדם ולעודד את מילוי התקנים החסרים ולשמר עובדים איכותיים במינהל.

היעזרות במפקחי הרשויות המקומיות לצורך פיקוח. כפי העולה מסעיף 236(א) לפקודת העיריות [נוסח חדש], גם לרשויות המקומיות יש אחריות על פיקוח אופן ביצוע העבודה בפועל בשטחן, ושר הפנים אחראי על ביצוע הוראות הפקודה. חרף זאת, עמדת השלטון המקומי היא שסעיף זה אינו בתוקף לכאורה. על משרד המשפטים להביע עמדה משפטית בסוגיה, ועל שר הפנים ושר העבודה לפעול לשילוב כוחות במאמצי האכיפה בדגש על אתרי בניה הממוקמים בלב מתחם עירוני או בבניינים בהם מתגוררים דיירים – כמו בתמ"א 38 אשר שם הסכנה היא גם לעובדים וגם לציבור. ממשק עבודה תקין בין הרשות המקומית למחוז הרלוונטי של המינהל יכול להכווין את המינהל בפעולות האכיפה שננקטות על ידו.

ג. קידום שינויים בתרבות העבודה

הקמת ועדות בטיחות. לפי חוק ארגון הפיקוח על העבודה, מקום שחלה עליו פקודת הבטיחות בעבודה ועובדים בו לפחות 25 עובדים מחויב בהקמת ועדת בטיחות, שתהיה אחראית על בירור תאונות ותמליץ על שיפורים לכללי בטיחות וגיהות, בדגש על מניעת תאונות. נקיטת פעולות מניעה ומעקב בשגרה תשפר את "אקלים הבטיחות" ותסייע בצמצום הנפגעים. אם מקום העבודה אינו מאוגד, אז המוסד לבטיחות וגיהות רשאי לפעול להקמה. עם זאת, בענף הבנייה אין כמעט ועדות בטיחות באתרי הבנייה, ועובדים מדווחים שהם רואים מנהלי עבודה או עוזרי בטיחות, אך לא יודעים מה זו ועדה כאמור.

גם בענף החקלאות לא מוקמות ועדות בטיחות, ולא ברור האם מהגרי העבודה מתאיילנד שמהווים כמחצית מהשכירים בענף, אפילו מודעים לחובה זו. גם בענף התעשייה, אשר קיימות בו ועדות בטיחות, תועדו מקרים שבהם ועד העובדים מודר מהועדה על ידי המעסיק. יש לפעול להקמת ועדות בטיחות גם בענפי הבנייה והחקלאות, ולאפשר למהגרי העבודה והעובדים הפלסטינים בענף לקחת חלק בהן כדי להעלות את סוגיות הבטיחות שעולות מהשטח.

קידום מיכון ומודרניזציה: כפי שצינו עובדים ששוחחנו איתם, **"יש אמצעים חדישים יותר להגנה אבל לא כולם מיושמים היים"**. על משרד העבודה, מכון התקנים ומשרד התחבורה לפעול לטובת מיכון ומודרניזציה בכלל הענפים, לרבות הציוד המגן וכלי הצמ"ה, שכן מעסיקים רבים, במיוחד בענף הבנייה, עדיין עובדים בטכנולוגיות מיושנות, לא בטיחותיות, ושאינן עומדות בסטנדרטים בינלאומיים ובתקנים הקיימים היום בעבודות בנייה. בהתאם לכך, מקומות בהם נעשה שימוש בציוד חדיש בענף, על המינהל והמוסד לבטיחות וגיהות לקיים הכשרות למנהלים ולעובדים בעבודה עם ציוד המגן החדש, למגבלותיו, ולאופן בו יש לשמור על הציוד.

התקנת חובת הכשרות בעבודות הרטובות בענף הבנייה: יש לשפר את כשירותם המקצועית של כלל העוסקים בענף הבנייה. על כן, יש לדאוג להכשרות 360, הן על ידי המינהל המקיים הכשרות רגולטוריות, והן על ידי המוסד לבטיחות וגיהות הדרכות שמקיים הדרכות וולונטריות, ולהקפיד על אכיפת הוראות הבטיחות **מדרג הניהול ועד לדרג העובדים בעבודות הרטובות**. כמו כן, יש לוודא שההכשרות כוללות גם נושאי בריאות תעסוקתית, גורמי סיכון, ציוד מגן ושמידה עליו. יש לוודא שההכשרות מותאמות לאוכלוסיית העובדים בענפים השונים, ולמבני ההעסקה הייחודיים של עובדים פלסטיניים ומהגרי עבודה, המשפיעים על מידת הסיכון שהעובדים חשופים לה.

הקמת מוקד תלונות במינהל לדיווח על מפגעי בטיחות במקומות העבודה: על פי ההתחייבויות להסדרות בשנת 2018, משרד העבודה נדרש להקים מוקד לתלונות על מפגעי בטיחות. מוקד "קו החיים" שמופעל על ידי המוסד לבטיחות וגיהות אינו מהווה תחליף למוקד טלפוני ברשות השלטונית שאמונה על פיקוח ואכיפה לקבלת תלונות על מצבים מסכני חיים והתראות של עובדים על ליקויי בטיחות במקום העבודה. על המינהל לשמש כתובת גם לעובדים, ולא רק למעסיקים, כדי שיוכלו להתלונן ישירות, ועל מנת שמפקחי המינהל יהיו גורם הרתעה ואכיפה אפקטיבי שנותן מענה גם לעובדים.

לבסוף, אנו חוזרים על המלצתנו כפי שהופיעה גם בדו"ח הסיכום לשנת 2022 בהיותה רלוונטית מתמיד – בבסיס כלל ההמלצות המפורטות לעיל עומדת **ההמלצה החשובה ביותר**, שהועלתה כבר לפני למעלה מ-15 שנה והועלתה גם בדו"חות ציבוריים כדוגמת דו"ח ועדת אדם, אך עדיין לא אומצה. **יש להקים לאלתר את הרשות הלאומית לבטיחות ובריאות תעסוקתית**, ולגבש תוכנית לאומית להתמודדות עם מצב החירום הבריאותי שאנו ניצבים בפניו. "אקלים הבטיחות" הוא רק נדבך אחד של התופעה, **ומשבר התחלואה התעסוקתית**, ופגיעה **בזכויות המגן של העובדים**, הם נדבכים נוספים ל"אקלים ההפקרה" של שוק העבודה בישראל. שכן, כפי שציין אחד העובדים שראינו: "מעסיק שיפר את זכויות העבודה, יפר גם את הבטיחות. מי שלא מספק את כל הציוד הנדרש... אז הוא גם יפר את השכר."

כתיבת הדו"ח ותחקיר: עו"ד דיאנה בארון
מחקר ואיסוף נתונים: דין לצטר, מיכאל בר-סיני

מקורות:

[טבלת התאונות באתר 'קו לעובד'](#)

[צווי בטיחות שמטיל מינהל הבטיחות](#)

[צווי הפסקת עבודה \(סגירת אתר בנייה\)](#)

[פעולות והחלטות רשם הקבלנים](#)

[רשימת קבלנים מוכרים](#)

[רשימת קבלנים שלא עומדים בתנאי סף בטיחות לפי הוראת תכ"ס 7.10.2](#)

[דו"ח מבקר המדינה מאי 2022](#)

[דו"ח הממ"מ 26.12.2021](#)

[דו"ח ועדת אדם](#)

[דו"ח קו לעובד: סיכום שנת 2022 בבטיחות בעבודה](#)

[דו"ח קו לעובד "מפת דרכים – בריאות עובדים פלסטינים בענף הבנייה" נובמבר 2022](#)

[נתוני הלמ"ס מספר מועסקים במשק, הודעה לתקשורת מיום 25/12/2023](#)

[דו"ח 'נתוני זרים בישראל', רשות האוכלוסין וההגירה, רבעון שני 2023 \(יולי 2023\)](#)

[שנתון 74 לענף בינוי, דו"ר ונדל"ן מיום 10/9/2023](#)

[מכתב מינהל הבטיחות - התחלת פיילוט הכשרת פועלים פלסטינים בהמשך להחלטת ממשלה 189 מיום 24/2/2022](#)

[Eurostat - Accidents at work - statistics by economic activity October 2023](#)